

**TASHKENT
TUMANLARARO
IQTISODIY SUDI**

**TASHKENT INTER-
DISTRICT
ECONOMIC COURT**

*100097, Toshkent shahri,
Cho'pon-ota ko'chasi, 6*

*100097, Tashkent,
Chopon-ota street, 6*

Tel: (+99871) 273-96-15, Fax: (+99871) 273-27-68
i.toshkent.t@sud.uz

e-mail:

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ҲАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

**2022 йил 27 апрель Тошкент шаҳри 4-1001-2215/5669-сонли
иш**

Тошкент туманлараро иқтисодий суди судьяси Ю.Фозилова раислигида, судья ёрдамчиси З.Буронова котиблигида, “ЮСУФ МАЛИК ЭХСОНИ” фермер хўжалиги вакиллари Н.Ахамадилиев, Ж.Қўлдошев (ишончномага асосан), А.Омонов (адвокатлик ордери ва ишончнома асосида) жавобгар вакиллари Ф.Джураев (ишончнома асосида), Ф.Мирахмедов (адвокатлик ордери ва ишончнома асосида) иштирокида, даъвогар “ЮСУФ МАЛИК ЭХСОНИ” фермер хўжалигининг жавобгар “GLOBAL TEXTILE SOLUTIONS” МЧЖга нисбатан 82.671.557 сўм асосий қарзни ундириш тўғрисидаги даъво аризаси ва “GLOBAL TEXTILE SOLUTIONS” МЧЖнинг “ЮСУФ МАЛИК ЭХСОНИ” фермер хўжалиги ҳисобидан 37.463.664 сўм жаримани ундириш тўғрисидаги қарши даъво аризаси бўйича иш ҳужжатларини суд биносида, видеоконференцалоқа режимида фойдаланган ҳолда, очиқ суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

АНИҚЛАДИ:

“ЮСУФ МАЛИК ЭХСОНИ” фермер хўжалиги (бундан кейин матнда – банк деб юритилади) ва “GLOBAL TEXTILE SOLUTIONS” МЧЖ (бундан кейин матнда – жавобгар деб юритилади) ўртасида 2021 йил 10 мартда 10-сонли пахта хом ашёси ва уруғлик пахта етиштириш ҳамда уларни харид қилиш бўйича контрактация шартномаси тузилган.

Шартнома ижроси юзасидан даъвогар томонидан 2021 йил ҳосилидан 118.556 кг пахта маҳсулоти етказиб берилган.

Даъвогар Тошкент туманлараро иқтисодий судига мурожаат қилиб, жавобгардан 82.671.557 сўм асосий қарздорликни ундиришни сўраган.

Жавобгар ҳам қарши даъво аризаси билан мурожаат қилиб, “ЮСУФ МАЛИК ЭХСОНИ” фермер хўжалиги ҳисобидан 37.463.664 сўм жаримани ундиришни сўраган.

Суд мажлисида иштирок этган давогар вакили даъво талабларини қўллаб-қувватлаб, суддан уни қаноатлантиришни, қарши даъво аризаси талабларини рад қилишни сўради. Шунингдек, даъво талабларини 82.670.000 сўм асосий қарз, 99.927.000 сўм устама ҳақ ва 73.383.000 сўм пеня ундириш деб ҳисоблаш юзасидан ЎзР ИПКнинг 157-моддаси тартибида даъвонинг асосини ва предметини ўзгартириш тўғрисида ёзма равишда ариза билан мурожаат қилиб, даъво талабларини ўзгартиришни сўради.

Суд мажлисида иштирок этган жавобгар вакили дастлабки даъво талабларига нисбатан эътироз билдириб, даъвогар томонидан етказиб берилган пахта маҳсулотлари учун тўловлар ўз вақтида амалга оширилганлигини айтиб, бу тўғрисида солиштирма далолатнома ҳам мавжудлигини билдириб, уни рад қилишни ва даъвогар томонидан шартномага асосан 139.3 тонна пахта маҳсулотлари етказиб берилиши лозим бўлсада, тўлиқ етказиб берилмаганлигини, яъни 118.556 кг пахта етказиб берилганлигини маълум қилиб, маҳсулот ўз вақтида тўлиқ етказиб берилмаганлиги учун 37.463.664 сўм жарима ундиришни, қарши даъво аризасини қаноатлантиришни, даъвогарнинг даъво талабларини ўзгартириш тўғрисидаги аризасини рад этишни сўради.

ИПКнинг 157-моддасига асосан даъвогар ишни биринчи инстанция судида кўриш чоғида ишнинг мазмунан кўрилиши якуни бўйича чиқариладиган суд ҳужжати қабул қилингунига қадар даъвонинг асосини ёки предметини ўзгартиришга, даъво талабларининг миқдорини кўпайтиришга ёки камайитиришга ҳақли.

Суд тарафлар вакилларининг тушунтиришларини тинглаб, иш ҳужжатларини ўрганиб чиқиб, қуйидаги асосларга кўра даъвогарнинг даъво талабларини ўзгартириш тўғрисидаги аризасини қабул қилишни рад этишни, дастлабки даъво аризасини қисман қаноатлантиришни, суд харажатларини даъво талабларининг қаноатлантирилган қисмига мутаносиб равишда ундиришни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг “Биринчи инстанция суди томонидан иқтисодий процессуал қонун нормаларини қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида”ги 13-сонли Қарорининг 13-банди иккинчи хатбошисида даъво предметининг ўзгариши даъвогарнинг жавобгарга нисбатан моддий-ҳуқуқий талабларининг ўзгаришини билдиради. Даъво асосини ўзгартириш даъвогарнинг жавобгарга нисбатан ўз талабларини асослантирган ҳолатларнинг ўзгаришини билдириши; учинчи шахбосида даъво талаблари миқдорининг кўпайтирилиши деганда, даъвогар томонидан даъво аризасида баён қилинган ўша талаб бўйича даъво суммасининг кўпайтирилиши

тушунилади. Даъво талаблари миқдорининг кўпайтирилиши даъвогар томонидан даъво аризасида кўрсатилмаган қўшимча талабларни тақдим қилиш билан боғлиқ бўлиши мумкин эмас. Хусусан, мулкӣ санкцияларни қўллаш ҳақидаги талаб асосий қарзни ундириш тўғрисидаги даъво бўйича талаблар миқдорининг кўпайтирилиши деб ҳисобланмаслиги керак. Бундай талаб даъво предмети бўлмаган янги талаб ҳисобланиши сабабли, кўриб чиқилмайди ва суд бундай аризани қабул қилишни рад этиш тўғрисида ажрим чиқариши лозимлиги юзасидан тушунтириш берилган.

Баён этилганларни инобатга олиб, суд даъвогарнинг аризасини қабул қилишни рад этишни ва ЎзР “Давлат божи тўғрисида”ги Қонунга асосан ушбу талаб юзасидан даъвогар томонидан тўланган давлат божини даъвогарга қайтариш тўғрисида маълумотнома беришни лозим топади.

Иш ҳужжатларидан кўринишича, “ЮСУФ МАЛИК ЭХСОНИ” фермер хўжалиги (бундан кейин матнда – банк деб юритилади) ва “GLOBAL TEXTILE SOLUTIONS” МЧЖ (бундан кейин матнда – жавобгар деб юритилади) ўртасида 2021 йил 13 мартда 10-сонли пахта хом ашёси ва уруғлик пахта етиштириш ҳамда уларни харид қилиш бўйича контрактация шартномаси тузилган.

Шартноманинг 1.5-бандига асосан даъвогар томонидан 139,3 тонна пахта хомашёси етказиб берилиши, жавобгар томонидан ушбу маҳсулот қабул қилиниши ва шартномада кўрсатилган нархларда ҳақи тўлаб берилиши лозимлиги кўрсатилган.

Шартнома ижроси юзасидан даъвогар томонидан 2021 йил ҳосилидан 118.556 кг пахта маҳсулоти етказиб берилган. Суд мажлисида ҳам ҳар иккала тараф вакиллари ушбу миқдорни тан олиб кўрсатма берди.

Суд мажлисида даъво талабига аниқлик киритиш юзасидан берилган саволларга даъвогар вакили 60.084.538 сўм етказиб берилган пахта хом ашёси учун тўланмай қолган қарздорлик суммаси ва 22.964.305,75 сўм жавобгар томонидан банкдан олинган кредит фоизлари учун ушлаб қолинган пул маблағлари эканлигини билдирди.

Ҳар иккала тараф вакиллари томонидан тақдим этилган солиштирма далолатномалардан кўринишича даъвогар томонидан 118.556 кг етказиб берилган пахта маҳсулоти учун жавобгар томонидан тўлов амалга оширилган ва ушбу тўловлардан 22.964.305,75 сўм кредит фоизлари харажатлари ушлаб қолинган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг (бундан кейин матнда – ФК деб юритилади) 234-моддасига асосан мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқади.

ФКнинг 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонунчилик талабларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

ФКнинг 465-моддаси биринчи қисмига кўра, контрактация шартномасига мувофиқ қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалиги маҳсулотини қайта ишлаш ёки сотиш учун бундай маҳсулотни харид қиладиган шахсга – тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу маҳсулотни қабул қилиш (қабул қилиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда муайян баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

ФКнинг 449-моддаси биринчи қисмига мувофиқ, сотиб олувчи етказиб бериладиган товарлар ҳақини шартномада назарда тутилган ҳисоб-китоблар тартиби ва шаклига амал қилган ҳолда тўлайди.

Ушбу модданинг учинчи қисмига кўра, агар маҳсулот етказиб бериш шартномасида товарлар ҳақи олувчи (тўловчи) томонидан тўланиши назарда тутилган бўлса ва у ҳақ тўлашдан асоссиз бош тортса ёки товарлар ҳақини шартномада белгиланган муддатда тўламаган бўлса, етказиб берувчи сотиб олувчидан етказиб берилган товарлар ҳақини тўлашни талаб қилишга ҳақли.

ФКнинг 1023-моддаси биринчи қисмига мувофиқ, қонунчиликда ёки битимда белгиланган асосларсиз бошқа шахс (жабрланувчи)нинг ҳисобидан мол-мулкни эгаллаб олган ёки тежаб қолган шахс (қўлга киритувчи) асоссиз эгаллаб олинган ёки тежаб қолинган мол-мулкни (асоссиз орттирилган бойликни) жабрланувчига қайтариб бериши шарт, ушбу Кодекснинг 1030-моддасида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.

Ушбу ҳолатда даъвогар томонидан етказиб берилган 118.556 кг пахта маҳсулотлари учун жавобгар томонидан тўловлар амалга оширилганлиги иш ҳужжатлари билан ўз тасдиғини топди. Шу сабабли суд даъво талабининг 60.084.538 сўм қисмини асоссиз деб ҳисоблайди.

Бироқ суд жавобгар томонидан банк кредити фоизлари учун тўлов сифатида 22.964.305,75 сўм пул маблағларини асоссиз ушлаб қолинган деб ҳисоблаб, дастлабки даъво талабини қисман, яъни 22.964.305,75 сўм миқдорида қаноатлантиришни ва ИПКнинг 118-моддасига асосан суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдorigа мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилашни, яъни даъво талабининг асосли қисми юзасидан давлат божини

жавобгардан даъвогар фойдасига ундиришни, даъво талабининг асоссиз деб топилган қисми юзасидан давлат божини даъвогар зиммасида қолдиришни лозим топади.

“GLOBAL TEXTILE SOLUTIONS” МЧЖ суд қарши даъво аризаси билан мурожаат қилиб, “ЮСУФ МАЛИК ЭХСОНИ” фермер хўжалиги ҳисобидан 37.463.664 сўм жаримани ундиришни сўраган.

ИПКнинг 160-моддасига асосан иш бўйича ҳал қилув қарори қабул қилингунига қадар жавобгар дастлабки даъво билан бирга кўриб чиқиш учун қарши даъво тақдим этишга ҳақли.

Қарши даъво қуйидаги ҳолларда тақдим этилиши мумкин, агар:

1) қарши талаб дастлабки талабни ҳисобга олишга қаратилган бўлса;

2) қарши даъвони қаноатлантириш дастлабки даъвони тўлиқ ёки қисман қаноатлантиришни истисно қилса;

3) қарши даъво билан дастлабки даъво ўртасида ўзаро боғлиқлик бўлиб, уларни биргаликда кўриб чиқиш низони ўз вақтида ва тўғри ҳал этишга олиб келса.

Суднинг 2022 йил 1 апрелдаги ажрими билан қарши даъво аризаси иш юритувига қабул қилинган.

Ишдаги мавжуд ҳужжатлардан кўринишича, тарафлар ўртасида имзоланган шартноманинг 5.2-бандига асосан шартномада белгиланган миқдорда ва ассортиментда, турлар бўйича белгиланган муддатларда маҳсулот топширишдан асоссиз бош тортганлиги учун “Хўжалик” (ушбу ҳолатда – даъвогар) “Харидор” (ушбу ҳолатда – жавобгар)га топширилмаган маҳсулот қийматининг 30% миқдорида жарима тўлаши лозим.

Шартноманинг ушбу шартига асосан жавобгар даъвогар ҳисобидан етказиб берилмаган пахта маҳсулотлари учун жарима ундиришни талаб қилган.

ФКнинг 244-моддаси 1-хатбошисида агар қонунчилик ёки шартномада бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, мажбуриятни бажаришни кечиктиришга ёки уни бўлиб-бўлиб бажаришга йўл қўйилмайди.

ФКнинг 333-моддаси қарздор айби бўлган тақдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонунчиликда ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради.

Ўзбекистон Республикасининг “Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида”ги қонунининг 14-моддасига асосан хўжалик шартномаси шартнома шартларига ҳамда қонунчиликнинг талабларига мувофиқ равишда, бундай шартлар ва талаблар

бўлмаган ҳолларда эса иш муомаласи одатларига мувофиқ бажарилиши лозим.

Хўжалик шартномасининг бажарилиши неустойка, гаров, қарздорнинг мол-мулкини ушлаб қолиш, кафиллик, кафолат, закат ҳамда қонунчилик ёки шартномада назарда тутилган бошқача усуллар билан таъминланиши мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Олий Хўжалик суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги “Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкӣ жавобгарлик тўғрисидаги фуқаролик қонун ҳужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида”ги 163-сонли Қарорининг 2-бандига асосан шартномада жарима ёки пеня шаклида белгиланадиган неустойка тарафлар томонидан қабул қилинган мажбуриятларнинг бажарилишини таъминлаш усулларида бири ҳисобланади. Судлар неустойкани ундириш тўғрисидаги даъволарни ҳал қилишда неустойка миқдорининг қонун талабларига мувофиқ ҳисобланганлиги, унинг асослилиги, мажбурият бузилиши оқибатларига мутаносиблиги каби ҳолатларни ҳар томонлама ва чуқур муҳокама қилиб, талаб қилинган неустойканинг адолатли миқдорини белгилашлари шарт.

Агар шартномада айнан битта мажбуриятнинг бузилиши учун неустойкани ҳам жарима, ҳам пеня кўринишида тўлаш назарда тутилган бўлса, судлар шуни эътиборга олишлари лозимки, қонунчиликда бошқача ҳоллар назарда тутилмаган бўлса, даъвогар фақатгина бир шаклдаги неустойка қўллашни талаб қилишга ҳақли.

Ушбу ҳолатда суд жавобгарнинг даъвогар ҳисобидан 37.463.664 сўм жарима ундириш тўғрисидаги талабини асосли деб ҳисоблайди ва уни қаноатлантиришни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 326-моддаси талабларига кўра суд, қарздор ва кредиторнинг манфаатларини ҳисобга олиб, кредиторга тўланиши лозим бўлган неустойкани камайтириш ҳуқуқидан фойдаланган ҳолда сўралган жарима суммасини 6.368.822,88 сўмга қаноатлантиришни ҳамда ИПКнинг 118-моддасига биноан суд харажатлари ундирувини даъвогар зиммасига юклашни лозим топди.

Юқорида баён этилганларни инобатга олиб, суд даъво талабларини ўзаро ҳисоб-китоб қилишни:

Жавобгардан даъвогар фойдасига 16.595.482,87 сўм асосий қарз, 459.286,11 сўм давлат божи ва 21.600 сўм почта харажатларини ундиришни;

Даъвогардан жавобгар фойдасига 749.273,29 сўм давлат божи, 21.600 сўм почта харажатларини ундириш;

Даъво аризаси ва қарши даъво аризаси талабларининг қолган қисмини қаноатлантиришдан рад этишни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг (бундан кейин матнда – ИПК деб юритилади) 118-моддаси биринчи қисмига асосан суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларга уларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда юкланади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68, 75, 118, 128, 170, 176-180, 186-моддаларини қўллаб, суд

ҚАРОР ҚИЛДИ:

Даъвогар “ЮСУФ МАЛИК ЭХСОНИ” фермер хўжалигининг даъво талабларининг асоси ва предметини ўзгартириш тўғрисидаги аризаси қабул қилиш рад этилсин.

Жавобгар “GLOBAL TEXTILE SOLUTIONS” МЧЖ ҳисобидан даъвогар “ЮСУФ МАЛИК ЭХСОНИ” фермер хўжалиги фойдасига 16.595.482,87 сўм асосий қарздорлик, 459.286,11 сўм давлат божи, 21.600 сўм почта харажатлари ундирилсин.

Даъвогар “ЮСУФ МАЛИК ЭХСОНИ” фермер хўжалигидан жавобгар “GLOBAL TEXTILE SOLUTIONS” МЧЖ фойдасига 749.273,29 сўм давлат божи, 21.600 сўм почта харажатлари ундирилсин.

Дастлабки даъво аризаси ва қарши даъво аризаси талабларининг қолган қисми қаноатлантириш рад этилсин.

Даъвогар “ЮСУФ МАЛИК ЭХСОНИ” фермер хўжалигига 1.677.600 сўм давлат божини қайтариш юзасидан маълумотнома берилсин.

Ҳал қилув қарори қонуний кучга киргач ижро варақалари ва маълумотнома берилсин.

Ҳал қилув қароридан норози тараф Тошкент туманлараро иқтисодий суди орқали Тошкент шаҳар суди иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатига бир ойлик муддатда апелляция тартибида шикоят қилишга (прокурор протест келтиришга) ҳақли.

Раислик қилувчи, судья
Ю.Фозилова

